

Kmetijske in rokodelske novice.

Na svetlobo dane od c. k. kmetijske družbe.

Tečaj III.

V sredo 2. Malitavna. 1845.

List 14.

Vodnikovi napis sa mesez Malitaven.

Jablane, hruškke in druge zepé
Zepi v mladosti sa stare sobé.

Zvonček. *)

Ko zagledam tvoje lice belo,
Zvonček, zemlje prvi sinek mladi,
Bije v persih serce mi veselo,
Izbujene slišim glas spomladi.

Merzlo ti poslano je ležiše,
Kér sovražni sever še razsaja,
Malokdaj te sončice obiše,
Kér te zavidljivi germ obdaja.

Ni ti dano hladne rōse pivo,
Tud ne duh vijolice dišēce,
Pa oblačilo tvoje sramožljivo
Sramotí vertnice cvet rudece.

Ne poslušáš samček med sestricam'
Tičjih pesmic v drevja gost' tamnoti,
Sam, zvonček! rojen si med cveticam',
Sam razcvétaš v zgodnji svoj' lepōti.

Perzvenkljáš čez hribe, čez doline,
V cvetje vabiš sledno stvar narave,
Angelje sněžni! tihe 'maš stopine,
Pa jih slišjo gōre in dobrane.

Tak nam skoz ledeno zemlje krilo
Zdej nedolžnost tvoja prōt perevéta;
Tak pokōja unkraj oljko milo
Stanovitni duši grōb obéta. —

Torej tebe hočem le slaviti,
Ki po logih, gričih zdaj kraljuješ,
In ponižno glavco znaš kloniti,
Če tud prvi med cveticam sluješ.

Dragotin Dežmann.

Škufhnja uzhi.

(Pogovor dveh kmetov.)

Jernej. Dober dan, Janes! hitro ti povém po kaj sim perfhel. Štar sim she, in veliko dreves she vřadil, pa malo jih odredil; letaf jih miřlim sopet řaditi, povej mi: kakó si jih ti řadil pred 10 letmi na puřti semlji (gmajni), kjer je poprej le praprot in ternje raftlo, sdaj pa bogate drevesa řtojijo?

Janes. Is ferza rad. — She v jefenskim zhasu sim toliko jam řkopal, kolikor drevesiz sim pervo řpomlad řaditi hotel. Jame řo bile po tri zhevlje řhiroke, in po tri zhevlje globoke. Te jame sim řpomladi s narobe poloshenimi řufhami po dvakrat oblořil. Kjer sim pa v jami peřknato ali peřheno semljo najdel, sim ukasal jame řhe řhirokeji in globokeji řkopati, in jih po trikrat s narobe poloshenimi řufhami oblořiti.

Jernej. Sakaj pa s řufhami, ali si drevesa na golo řufho řadil?

Janes. S řufho sim sató jame oblořil, kér ona dalej vlago (mokrotnost) ob řuhi řpomladi derřhi kakor vlašna peřř, in kér řufheve koreninize pozhasi gnijejo in drevesu gnojnino dadó, bres de bi ga opēkle kakor mařten řhivinski gnoj. — Na golo, snak polosheno řufho pa niřim nobeniga drevesa vřadil, ampak sraven jame leřhijozhe peřřti, ktero je sima srařljala, sim ukasal v jamo nametati, in na njo sim řhe le drevo pořadil. S enako rahlo peřřtjo sim korenine sadelal; jih poprej lepó rastegnul in s rahlo peřřtjo gořto oblořil; sadnjizh pa tikama semlje okoli vřajeniga drevesa sopet sařuto jamo s řelenimi řufhami pokrill.

Jernej. Povej mi řhe: sakaj si ti řlednimu dreveszu řhe takrat, ko si ga vřadil, po dva derřhaja ali leřena kōla dal? sařhmu zheřhmiņa in bodezhiga ternja sraven drevesa v semljo

*) Zvonček, beli zvonček, tudi tičica, trüterica imenovan, po nemřko das Schneeglöckchen, po latinsko Galanthus nivalis, je perva řpomladanjska cvetlica; v Ljubljani na gradu smo jo že konec Svečana pod germovjem našli, kjer je sneg skopnel.

vtaknil in sopet kôle, drevo in ternje fkupej rahlo s rozham ali poreflam povesal?

Janes. Obvarval fim novo vfajeno drevo s kolmi pred mozhnim vetram in s ternjem pred fhkodljivim sajzam in pred shivino, ktera fe na pafhi rada na golih drevesih zheshe, jih omaje in rada objé.

Jernej. Kakó pa je to, de na tvojih dreveszih nifim vidil ne gofenz, ne fhkodljivih mravlinzov?

Janes. Šhkodljive gofenze bi gotovo tudi mojim drevesam ne bile persanefle, ko bi jih ne bil vksal v jefeni in fpomladi pridno obirati. Mravliha bliso dreves je pa nar bolje ob deshju, kader je semlja slo vlashna, prav terdó pohoditi. Tifte drevesa pa, pod ktere fim v jefeni po tri, in fpomladi sopet po tri dni vodo napeljati samogel, ne od gofenz, ne od mravlinzov nifo zlo nizh terpele.

Jernej. She davnej fim te hotel tudi prafhati: sakaj ti fledno jefen in fpomlad okoli drevesiz pogofto hodifh? sazhamu to?

Janes. Nove kôle ali dershaje jim dajem, namefli odgnjitih, in nove rozhe ali nove porefla is flame; te fo fhe bolji, kér koshe mladiga drevesza nizh ne oshulijo. Tudi na fpomlad, kolikor fe okoli vfajeniga drevesza zhes simo semlja prevezh vŕede ali ponisha, dam trebesha (vleshaniga fpraniga gnojá), kar fe ga na travniku nagrabi, in ga s perŕtjo pokrijem, in s fenenim drobam potrefem.

Jernej. Sazhamu fi pa ti pred nekimi letmi faje kupoval? Ne saméri mi, tode vŕi fofedje fo fe ti fmejali, kér ti je gnoj na dvoru oftajal.

Janes. Šaje fim pa kupoval sató, de fim jih na svoji ftermi gorŕki fnošeti po travi potrefoval, in takó s njimi shlahtno travo obudil, kjer je poprej praprot in ternje raflo, in kamur s gnojem savolj ftermine brega, in kér ni kolovosniga pota, nifim bliso mogel.

S fajami fim domazhi detelji postregel, ter fim jih dal na njivo postupati, dokler je fpomladi fhe smersovalo, de fo fe fajine kepe od smersnine raspufatile. Sato ljubi moj fofed, fim pa tudi deteljo po trikrat kofil. — Šaje s drobno perŕtjo smefhane fo prav dober gnoj fadikam (flanzam), na selniku perdjane, kadar fe fadike ofiplejo. Tudi preredko shito in preredko deteljo fpomlad fkupaj fklizhejo.

Jernej. Pa fmejali fim fe ti, de fi ti od fromaka faje kupoval, ki ti jih je po hiŕah po zeli vafi, in fhe dalej okoli ometal.

Janes. Premoshniga kmeta ne fpravim v dimnik, ne jes, ne vŕi vi fofedje, ne s lepim, ne s gerdim. Ko mi je fromak dimnikar bil, mu ni bilo potreba kruha profiti, in je na dan po 40 krajzarjev, po goldinarju, fhe tudi vezh saflushil. Mene je pa grósa obŕhla, ko mi je dimnikar povédal, de je v niski hifhzi leniga kmeta, v dimniku ene fame pezhí poldrugi mernik fáj dobil. Poglej nevarnoŕt! kakó lahko bi naf bil leni kmet, is sanikernoŕti poŕgal! Veliko bolj bres ftrahu fim bil, ko je moj dimnikar saŕtonj, famó de je faje vsel sa plazhilo, dimnike zele vafi omedel.

Jernej. Meni in mojim fofedam ŕtelje manjka, dervá imamo daljezh in jih le s velikim terpljenjem perpravljamo, obzhinŕki pafhnik (gmajna) je pa velik, ki nam nizh dobizhka ne perneŕe; jes fim voljan na tem lepim proŕtoru sayolj ŕtelje, savolj leŕá in savetja nekej dreves takó vfaditi, kakor fi jih ti fadil, ko bi le vŕi drugi fofedje mojih mifel bili.

Janes. Ni potreba dolge fkufhnje; moja fnoŕhet je is ravno tega obzhinŕkiga pafhnika narejena, fadne drevesa mnoge forte, tudi murve raftejo

na nji, sakaj bi na vafhim vezhim proŕtoru gojsdne drevesa ne rafle? Pamet in pridne roké samorejo veliko veliko ŕtoriti, tode nobeno drevo ne pade na en mahljej! Gotovo pa je, de je v gmajnah velik saklad (fhaz) sakopan, kteriga bodo fhe le nafhi otrozi in vnuki bolj vshivali. J. B.

Za kmetijstvo visoko zaslužení moŕje.

Njih ekŕcelencija, ŕlahтен gospod Juri Haulik, ŕkof v Zagrebu.

(Konec.)

Kakó serčno se visoki gospod ŕkof prizadevajo, skuŕnje druzih deŕelá k pridu hrovaŕkih kmetij obračati, nam tudi nagovor kaže z kterim so Njih ekŕcelencija tretji velki zbor hrovaŕsko-slavonske kmetijske druzbe končali, in v kterim so popis svojiga popotvanja skozi Ogersko, Avŕstrijansko, Saksonsko, Bavarsko in ŕtajersko deŕelo z naslednimi opombami sklenili:

„Kjerkoli sim na svojim popotvanju — takó so milostljivi ŕkof govorili — veliko polja z klajo obsejaniga vidil, so kmetije povsod premoŕnost kazale. Več ko je bilo detelje viditi, v bolŕsim stanu so kmetijstva bile, in revŕina se je povsod tolikanj veči kazala, kolikor manj so bile polja z deteljo obsejane.*) Več ko je klaje, več in bolŕsi živine se zamore rediti, in živina je nar veči bogastvo kmetovo. Na Čeŕskim je v več krajih tretji del poljá z deteljo obsejan, zató ima pa tudi v teh krajih en sam kmet po 30 goved.

Pri vsih dobro derŕzanih kmetijah sim našel, de živino v hlevih redé in de ne pripuŕté, de bi se po paŕnjah okoli prepletala in gnoj zastonj trosila. Kmetje tukaj tudi dobro vedó, de je gnoj od v hlevih rejene živine veliko bolj tečen, ko od take, ki po paŕnjah le slabiga živeŕa in pa ŕe tega le pičlo dobi; razun tega pa se tudi pri umni hlevni reji veliko gnojnice nabère, ki je nar bolŕsi gnoj, in ktere ŕe naši kmetje po svoji vrednosti ne obrajtajo. Marsikteri kmet bi bil svoje kmetijstvo ze lahkó v bolji stan pripravil, ko bi bil gnojnico pridno in ŕkerbno skup spravljal. Čudo, de človek tolikokrat svojiga dobička ne vidi, ako ravno mu pred nosam leŕi! Jez sam sim poprej mislil, de gnojnica te grozno velike hvale ne zasluŕi, ktero ji neki kmetovavci dajajo; zdaj pa sim se na Saksonskim in Čeŕskim z lastnimi oči prepričal, kakó koristna je ona polju, in de imajo kmetje prav, ki jo tukaj takó ŕkerbno v dvoriŕnih jamah nabérarajo in jo v nalaŕ zató napravljanih sodčikih ob pravim času na njive vozijo.

Še drugi velik dobiček je ta, de po ti ŕegi živino v hlevih rediti, pastirjev in pastaric treba ni, kar je za mladost obojiga spola, ki se po paŕnjah eden druziga pohujŕa, neizrečno velika dobrota! Pastirŕstvo je velik zaderŕek ljudskih ŕol po kmetih, in dokler ne bomo ŕol po deŕeli imeli, bo zmiraj slaba za vestno zaderŕanje ljudŕstva in za pobolŕŕanja kmetij.***) Izobraŕenje kmeta je perva pogodba njegoviga osrečenja. — Pastirčevanje pa tudi telesno moč slabí, kér pastir in pastarica, ki cel dan po paŕnjah postopata, se terdiga dela ne vadita in nar raji postopača ostaneta svoje žive dni. Eden naših nar bolj poŕtovanih kmetovavcov mi je poterdil, de delaven kmet na Marŕskim dvakrat več čez dan ŕtori, kot naši navadni delavci.“

*) Naj si naši kmetovavci te besede globoko v serce vtisnejo!

**) Posluŕajte! Posluŕajte! kaj visoki ŕkof govorijo.